

N:o 11.

Ank. till Riksd. kansli den 20 mars 1900, kl. 3 e. m.

Utlåtande, angående dels Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjerde, femte, sjette, sjunde och åttonde hufvudtitlarne gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1900 åt en del tjenstemän och betjente, dels en af justitieombudsmannen gjord framställning rörande dyrtidstillägg åt vaktmästaren vid justitieombudsmansexpeditionen, samt dels en inom Riksdagen i fråga om dyrtidstillägg väckt motion. (S. A.)

I propositionen angående statsverkets tillstånd och behof har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till beredande, i enlighet med de grunder, som angifvits i det vid propositionen fogade statsrådsprotokoll öfver finansärenden den 8 sistlidne januari, af dyrtidstillägg för innevarande år åt en del tjenstemän och betjente i statsdepartementen samt till desamma hörande embetsverk, kårer och stater för år 1901 såsom förslagsanslag anvisa under:

andra hufvudtiteln (punkt 12:o)	108,000	kr.
tredje » (» 12:o)	3,850	»
fjerde » (» 38:o)	985,000	»

femte hufvudtiteln (punkt 23:o)	198,000	kr.
sjette » (» 54:o)	1,654,000	»
sjunde » (» 25:o)	1,172,000	»
åttonde » (» 126:o)	522,000	»

hvarjemte Kongl. Maj:t, i sammanhang med äskande af nyssberörda anslag å femte hufvudtiteln, under punkt 24 begärt, att Riksdagen ville medgifva, att dyrtidstillägg enligt förenämnda grunder måtte för innevarande år af flottans pensionskassas medel utgå till tjänstemän och vaktmästare vid samma kassa.

Utskottet har derjemte till behandling förehafvt ej mindre en af justitieombudsmannen i dennes embetsberättelse (sid. 100) gjord framställning, att Riksdagen måtte anslå ett belopp af 150 kronor om året att såsom dyrtidstillägg åt vaktmästaren vid justitieombudsmansexpeditionen utgå från och med år 1900 och tills vidare, än äfven en inom Andra Kam-maren af herr *P. Waldenström* väckt motion (n:o 63), deruti motionären föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, 1:o) att alla sådana statens löntagare, hvarjans löneinkomster icke uppginge till högre belopp än 1,000 kronor, skulle erhålla ett dyrtidstillägg för år 1900, motsvarande 20 procent af deras lön, oafsedt om i lönen inginge fri bostad eller ej; och 2:o, att hvad beträffade de löntagare, som nu hade mer än 1,000 kronors lön och som enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle erhålla 10 procent dyrtidstillägg, detta senare skulle bestämmas så, att sammanlagda beloppet af lön och dyrtidstillägg icke för någon komme att understiga 1,200 kronor.

Till återropade statsrådsprotokollet har statsrådet och chefen för finansdepartementet anförvt följande.

I en till Kongl. Maj:t ingifven skrift hade embets- och tjänstemän inom statsdepartementen och andra derunder lydande, till Stockholm förlagda embetsverk, under återropande af den betydande prisstegring, som i hufvudstaden inträdt å nästan alla slag af lefnadsförnödenheter, anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för afhjelpande af de svårigheter, hvaruti nämnda samhällsklass i allmänhet blifvit genom prisstegringen försatt, dervid hufvudsakligen anförvt, att denna prisstegring, hvars tryckande verkningar högst få af hufvudstadens invånare torde undgå att erfara, gifvetvis måste drabba dem tyngst, hvilka, såsom förhållandet vore med statens embets- och tjänstemän, för fyllandet af sina lefnadsbehof vore hänvisade till en bestämd inkomst; att den aflöning, statens embets- och tjänstemän för närvarande åtnjöte, derjemte dels för flertalet vore fastställd

redan för omkring 20 år sedan, efter hvilken tid en betydande nedgång i penningvärdet egt rum, och dels ej heller kunnat från början så tillmätas, att den medgifve en ökning af utgifterna i den grad, nu rådande priser med nödvändighet påkallade; att följderna af en otillräcklig aflöning för statens tjenare i regel måste blifva, att de, hvilka ej hade ett kapital att tillita, drefves att antingen helt och hållet öfvergifva statens tjänst för att söka sin utkomst på områden, der ett dugande arbete bättre ersattes, eller ock beträda skuldsättningens farliga väg, i båda fallen säkerligen till skada för staten; att en af sakkunnig person verkställd, den underdåniga skriften bilagd statistisk utredning rörande den inträffade prisstegringens omfattning och höjd utvisade, att genom prisstegringen värdet af sökandenas aflöning numera minskats med 25 å 30 procent i förhållande till värdet af samma aflöning vid tiden för dess fastställande; att, om således tillvaron af ett betänkligt missförhållande emellan de nuvarande lefnadskostnaderna och den till sökandena utgående aflöningen finge anses ådagalagd, det å andra sidan vore alldeles ovisst, huru länge detta missförhållande på grund af de höga prisens fortvaro skulle komma att räcka, samt att sökandena till följd häraf anhölle om en tillfällig löneförbättring, sådan den under liknande förhållanden förut af Kongl. Maj:t beredts embets- och tjänstemännen i form af så kalladt dyrtidstillägg.

Departementschefen har derefter till en början återkallat i minnet, hvad som förekom åren 1873 och 1874, då frågan om dyrtidstillägg åt statens embets- och tjänstemän var föremål för behandling hos Kongl. Maj:t och Riksdagen. Med afseende på den betydliga stegring i priset på bostäder, bränsle, arbetsbiträden, åtskilliga delar af beklädnad samt de oundgängligaste födoämnen, som efter 1856—1858 årens löne reglering egt rum, hade statsdepartementens chefer i början af september månad 1873 anmodat embetsverk och myndigheter att en hvar för sina embets- och tjänstemän inkomma med förslag, i den mån de kunde anses af omständigheterna påkallade, i syftning af lönevilkorens förbättring vare sig genom en fast löneförhöjning på ordinarie stat eller genom ett tillfälligt efter priset förhållandena lämpadt lönetillägg. De utlåtanden och förslag, som i följd deraf inkommit från förvaltningens särskilda grenar, hade vid jämförelse inom statsdepartementen befunnits icke blott i föreslagna anordningars särskilda delar, utan äfven i de allmänna grundsatser, som vid deras uppgörande tagits till ledning, innefatta en mångfald så stor och vexlande mellan så olika åsigtter i fråga om arbetsfördelning, lönegrader, aflöningens fördelning i lön och tjänstgöringspenningar m. m., att dessa ämnens sanmanföring till ett öfverskådligt helt och deras bearbetande till ett förslag, som kunde göras till föremål för Kongl. Maj:ts och derefter

för Riksdagens pröfning, befunnits omöjligt att verkställa under den korta tid, som till riksmötets början återstått. För frågans bringande till en lycklig lösning hade Kongl. Maj:t därför funnit nödigt att å en komité uppdraga att, efter tagen kännedom af de inkomna yttrandena, afgifva utlåtande och förslag rörande reglering af de förvaltande embetsverkens och myndigheternas löneförhållanden, med rätt att dervid jemväl, i den mån komiterade kunde finna det af omständigheterna påkalladt, göra framställning om förändringar i dåvarande organisation af förvaltningspersonalen och anordning af dess arbete.

I afbidan på en dylik omfattande regleringsplan och då det syntes ovedersägligt, att de dåvarande aflöningsbeloppen, jemförda med stegrade pris och deraf beroende lefnadsbehof, påkallade förhöjning, men en sådan på sakens dåvarande ståndpunkt ej kunde, med undantag för vissa stater, der slutlig reglering på grund af redan vunnen erfarenhet ansågs kunna ega rum, såsom för härads höfdingeembetena samt Kongl. Maj:ts kansli, ske under annan form än genom ett tillfälligt och i sjelfva sin benämning motiveradt dyrtidstillägg, vid hvars bestämmande hänsyn måste företrädesvis tagas till den allmänna prisstegrings inverkan på lefnadsbehofven, såvidt denna kunde oberoende af rent individuella förhållanden uppfattas i sammanhang med allmängiltiga förutsättningar, hade Kongl. Maj:t på grund deraf och enär efter föregående regleringen priset å de allmännaste lefnadsbehofven såsom ett helt betraktade ökats, såvidt kunnat erfaras, med minst 30 procent, beslutat afåtande till Riksdagen af den framställning, att för hvarje å rikets stat uppförd penningelön eller arfvode, der icke af särskild anledning blefve annorlunda bestämdt, måtte anvisas för åren 1874 och 1875 ett dyrtidstillägg, hvardera året af 30 procent, dock icke högre än 1,500 kronor för något aflöningsbelopp, dervid rörande dyrtidstilläggets utbetalning borde till vederbörande verks och myndigheters efterrättelse stadgas de inskränkningar, att dylikt tillägg till den, som af statens medel åtnjöte lön eller arfvode för två eller flera befattningar, finge utbetalas endast för en af dessa, nemligen för den, som medförde högsta aflöningen, eller, derest denna på mer än ett ställe vore lika, för den af dem, till hvilken han först blifvit befordrad, samt att å dyrtidstillägget skulle afdragas hvad tjänstens innehafvare på grund af särskildt medgifvande egde uppbära såsom personel godtgörelse för upphörda inkomster i tjensten.

I skrifvelse till Kongl. Maj:t den 17 maj 1874 hade Riksdagen anført, att det med afseende å de stegrade pris på de flesta förnödenheter, som efter förenämnda allmänna lönerreglering för de civila tjänstemännen egt rum, vore uppenbart, att statens embets- och tjänstemän, hvilka för sin utkomst vore hänvisade till en viss bestämd inkomst, befunde sig i afse-

ende å aflöningsförhållanden i vida sämre ställning än den, som genom samma reglering dem bereddes. Då emellertid under den korta tid, som förflutit, sedan statsregleringen för år 1874 af Riksdagen faststälts, någon så betydlig förändring i prisförhållandena icke egt rum, att den skulle kunna anses nödvändigöra rubbning af samma statsreglering och påkalla förhöjningar i aflöningar, som till en del för en redan förfluten tid belöpte, hade Riksdagen ansett någon förbättring för samma år i redan fastställd aflöning icke böra medgifvas annorlunda än i särskilda undantagsfall, der omständigheterna dertill föranledde. Beträffande åter de för år 1875 ifrågasatta dyrtidstillägg för sådana embetsverk och stater, för hvilka reglering icke blifvit föreslagen, hade Riksdagen funnit sådana tillägg i allmänhet icke lämpligen böra annorlunda än på det af Kongl. Maj:t angifna sätt eller efter en för alla lika procentberäkning bestämmas; men denna procentberäkning hade ej endast grundats på förhållandet af den allmänna prisstegringen, utan hade dervid jemväl tagits hänsyn dertill, att icke den utgående aflöningen med dyrtidstillägget komme att uppgå till sådant belopp, att deraf kunde uppstå svårighet vid en blifvande definitiv löneroglering. Vidare hade dervid iakttagits, att, då fråga vore endast om en tillfällig, af den stegrade lefnadskostnaden föranledd löneförbättring, sådan förbättring icke kunde anses för de embetsmän, som vore med högre löner försedda, vara af nöden eller åtminstone icke erfordrades i lika grad som för dem, hvilkas aflöning vid tiden för dess reglerande endast varit afsedd för uppehållandet af en tarfligare lefnadställning.

Efter att hafva från dessa olika synpunkter skärskådat frågan, hade Riksdagen såsom allmän grund för pröfningen af framställningarna om dyrtidstillägg för år 1875 antagit den mening, att sådant tillägg borde utgå med 20 procent å alla löner och arfvoden, som ej öfverstege 5,000 kronor, att å löner och arfvoden från 5,000 kronor till och med 9,000 kronor, tillägget, der sådant beviljades, borde utgöra 1,000 kronor, samt att å löner eller arfvoden, som öfverstege 9,000 kronor, något dyrtidstillägg icke borde medgifvas; och hvad anginge vilkoren för utbetalning af dyrtidstillägg hade Riksdagen godkänt de af Kongl. Maj:t i sådant hänseende föreslagna inskränkningar.

Vidare har departementschefen redogjort för innehållet af det utlåtande, som af statskontoret afgifvits den 30 november 1899 öfver den af förenämnda embets- och tjenstemän nu gjorda framställning om dyrtidstillägg. I detta utlåtande hade statskontoret anført, hurusom af den vid sagda framställning fogade statistiska utredningen inhemtats, att efter den löneroglering för rikets civila embets- och tjenstemän, som egt rum i slutet

af 1870-talet och början af 1880-talet och som sedermera utgjort den väsentliga grunden för de civila aflöningsförhållandena, priset i hufvudstaden å bostäder och lifsförnödenheter såsom ett helt betraktade stigit med minst 25 procent. Det hade ock med afseende å den alltjemt fortgående stegringen syntts statskontoret som skulle någon nedgång i lefnadskostnaderna ej vara att emotse under innevarande år och sannolikt ej heller under år 1901. Med anledning häraf och på grund af hvad i framställningen i öfrigt anförts, hade statskontoret ansett åtgärd böra vidtagas för att åt embets- och tjänstemännen i de till Stockholm förlagda embetsverken för de berörda två åren bereda en löneförbättring, hvilken syntts böra beräknas å den för hvarje embete eller tjänst af Kongl. Maj:t och Riksdagen bestämda aflöning, ålderstillägg och personliga lönetillägg deri dock ej inräknade, samt utgå för de med lägre lön försedda tjänstemännen med belopp, som någorlunda motsvarade skillnaden mellan värdet af aflöningen för det närvarande och värdet deraf vid tiden för dess fastställande, och för embets- och tjänstemän, som åtnjöte högre aflöning, efter någon lägre beräkning, med iakttagande i bådadera fallen att, der med embete eller tjänst följde rätt till fri bostad, löneförbättringen borde i någon mån minskas, när embets- eller tjänsteman, som åtnjöte dylik förmån, ej i samma grad som de, hvilka ej deraf vore i åtnjutande, berördes af de stegrade lefnadskostnaderna. Statskontoret hade i sådant hänseende föreslagit, att Kongl. Maj:t täcktes, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder, som af 1874 års Riksdag följts vid pröfning af då föreliggande framställningar om dyrtidstillägg, hos Riksdagen göra framställning om beviljande för hvardera af åren 1900 och 1901 af dyrtidstillägg åt embets- och tjänstemän, hvarom nu vore fråga, i syfte att sådant tillägg måtte, der ej för särskilda fall någon afvikelse kunde anses böra ega rum, utgå med 20 procent å aflöning, som ej öfverstege 5,000 kronor, samt å aflöning utöfver 5,000 kronor med 1,000 kronor, under iakttagande att, för den händelse embets- eller tjänsteman åtnjöte fri bostad, det honom eljest tillkommande dyrtidstillägg borde minskas med en fjerdedel; och hade det syntts statskontoret jemväl böra föreslås, ej mindre att i de fall, der aflöningen utgjordes af arfvode, dyrtidstillägget måtte erhålla enahanda natur, men att eljest två tredjedelar af dyrtidstillägget skulle betraktas såsom lön och en tredjedel såsom tjänstgöringspenningar, än äfven att i fråga om dyrtidstilläggens utbetalning till den, som af statens medel åtnjöte lön eller arfvode för två eller flera befattningar, stadgades enahanda inskränkingar, som bestämdes rörande de af 1874 års Riksdag beviljade dyrtidstilläggen.

Efter att slutligen hafva lemnat en redogörelse för åtskilliga andra

till Kongl. Maj:t inkomna petitioner om dyrtidstillägg samt för de yttranden och utlåtanden, som öfver desamma afgifvits af vederbörande embetsverk äfvensom för de öfver först omförmälda framställning af andra myndigheter än statskontoret afgifna utlåtanden, har departementschefen i anledning af de många till Kongl. Maj:t inkomna framställningarna om dyrtidstillägg erinrat, att, då lönerna för en tjenstemannaklass reglerats genom fastställandet af aflöningsstat för vederbörande embetsverk eller kår, detta naturligen skett med full vetskap derom, att prisen på förnödenheter af olika slag vexlade från år till annat och att sålunda den lön, staten bestode, icke hade samma köpkraft det ena året som det andra. Den höjning af den allmänna prisnivån, som under många svängningar fram och tillbaka under tidernas lopp gjorde sig gällande på grund af den ekonomiska lagen om penningens sjunkande värde, framkallade emellertid tid efter annan behofvet af lönerogleringar, hvilka då helt naturligt resulterade uti nya lönestater med förhöjda aflöningsbelopp. En sådan löneroglering hade gemenligen föregåtts af en öfvergångstid, under hvilken dyrtidstillägg medgifvits. Sakens natur medförde, att en återgång från den högre aflöning, som ett dylikt dyrtidstillägg innebure, måste, helst om dyrtidstillägget åtnjutits under något längre tid än allenast ett år, vara förenad med mycken svårighet. Försigtigheten bjöde därför att, innan dyrtidstillägg medgäfves, noga pröfva, huruvida den prisstegring, som skulle motivera lönetillägget, vore af den art och den stabilitet, att den häntyddes på en definitiv höjning af den allmänna prisnivån, eller om den till äfventyrs vore att hänföra till de nyss omtalade svängningar i prisen, på hvilka en löntagare måste vara beredd.

Resultatet af den statistiska utredning rörande prisleförhållandena i Stockholm, som funnes bifogad den af tjenstemän vid statsdepartementen och de centrala embetsverken m. fl. gjorda framställning om dyrtidstillägg, sammanfattades sålunda, att, om det ena vägdes mot det andra, lefnadskostnadernas stegring i Stockholm från 1879 till 1899 uppgått till 25 procent. Hvad lifsmedlen anginge, motvägdes visserligen den inträdda stegringen i priset på ett antal dylika till en viss grad af den betydliga nedgången i priset på så viktiga artiklar som socker, kaffe, hvetenjöl och mjölk, men stegringen under rubrikerna hyra, bränsle och tjenstefolklöner vore, så väl hvad hufvudstaden som det öfriga landet anginge, otvifvelaktigt mycket betydande, och känt vore, att en ytterligare höjning af hyresbeloppen allmänneligen inträdt sistlidne höst.

En granskning af den tabell, i hvilken nyssnämnda utredning innefattades och som upptog prisuppgifter för åren 1879, 1880, 1884, 1886, 1895, 1897 och januari—augusti 1899, utvisade emellertid, att, med undan-

tag hufvudsakligen för rubriken tjänstefolkslöner, prisstegringarna i mera afsevärd utsträckning och mera allmänt inträdt först i kolumnen för år 1899. Äfven om på grund af kända förhållanden prisstegringen i väsentlig mån kunde anses hafva inträdt redan år 1898, hade man, syntes det departementschefen, *ännu* icke rätt att i de antydda stegringarna se mer än en tillfällig prishöjning — om ock medgifvas måste, att inga tecken för närvarande tydde på en snar nedgång i prisen.

Departementschefen funne sålunda ställningen icke ännu vara sådan, att han för närvarande skulle ega skäl tillstyrka medgifvandet af ett allmänt dyrtidstillägg till statstjänstemännens löner. Skulle ett sådant anses böra ifrågakomma, vore det för öfrigt klart, att det borde medgifvas samtliga klasser af tjänstemän, icke allenast dem, som nu petitionerat. Men ehuru tiden, såsom sagdt, icke ännu syntes vara inne att på grund af rådande priset förhållanden vidtaga en vare sig provisorisk eller definitiv löneförhöjning, kunde staten, som ju i stor skala vore arbetsgifvare, enligt departementschefens åsigt lika litet som en enskild sådan undandraga sig plikten att tillse, att dess arbetstagare icke komme att lida verklig nöd. Detta borde icke förutsättas kunna inträffa i fråga om dem bland statens tjänstemän, som vore i åtnjutande af en något högre aflöning. Det åt dem tillmätta lönebeloppet erbjöde en marginal, inom hvilken under ett år af dyr tid lefnadsbehofven borde kunna begränsas, ehuru naturligen en, om ock tillfällig, nedsättning i en under billigare tider intagen lefnadsställning icke utan svårighet kunde ega rum. På annat sätt gestaltade sig deremot förhållandet, då det blefve tal om de lägst aflönade statstjänarne, om betjentklassen i dess helhet och de lägsta aflöningskategorierna bland tjänstemännen. Hvad dessa statens tjänare beträffade, vore de naturligen i hög grad beroende af vaxningarna i prisen, och om dem torde kunna sägas, att de i regeln icke kunde, utan att verkligt betryck uppstode, vidkännas en mera afsevärd inskränkning i de tillgångar, hvilka de för sitt lifsuppehälle påräknat.

Omständigheterna syntes departementschefen därför vara sådana, att staten borde gent emot de lägst aflönade bland sina tjänare träda hjälpande emellan med ett tillfälligt tillskott till deras löner. Detta lönetillskott borde lämpligen bestämmas till 20 procent af aflöningen, dock att, der bostads- eller boställsförmån in natura åtnjötes, tillskottet med afseende på den högst betydande andel, de stegrade hyrorna intoge bland de ökade lefnadskostnaderna, borde utgå med allenast 10 procent af aflöningen. Att lönetillskottet, hvilket lämpligen kunde benämnas »dyrtidstillägg», ehuru det skulle bestå i mindre omfattning än den, i hvilken dylika vid föregående tillfällen utgätt, i första rummet borde tillkomma samtliga statens

betjente, framginge af det förut anförda. Hvar gränsen i fråga om tjänstemännen borde dragas, kunde vara föremål för någon tvekan. Då man utginge från den förutsättningen, att dyrtidstillägget endast borde tillkomma de lägst aflönade tjänstemännen, erbjöde likväl den för flertalet civila tjänstemannakårer fastställda fördelningen i lönegrader en lämplig anknytningspunkt. Dyrtidstillägg borde i enlighet härmed endast medgifvas de tjänstemän, hvilkas aflöning icke öfverstege den, som bestodes civila tjänstemän i första lönegraden, med iakttagande dervid, att till utgångspunkt för beräkningen toges den normala aflöningen, det vill säga aflöningen utan ålderstillägg i denna lönegrad eller 3,000 kronor. Dyrtidstillägg skulle således icke tillkomma tjänsteinnehafvare till högre belopp, än att hans aflöningsförmåner jemte dyrtidstillägget uppginge till 3,600 kronor.

Oundvikligt vore, att vissa ojemnheter uppkomme, då gränsen för rätten till dyrtidstillägg skulle sättas vid en bestämd punkt på aflöningskalan. Anmärkningar, hvilkas befogenhet icke kunde jäfvas, läte nog rigta sig mot förhållanden, som blefve en följd af en sålunda bestämd gräns. Det borde sålunda icke möta svårighet att uppvisa fall, då en yngre, ogift tjänsteman erhöle, men en äldre tjänsteman, som vore familjefader och endast åtnjöte obetydligt högre lön än den förre, icke erhöle dyrtidstillägg. Då nu emellertid *icke* vore fråga om beredande af dyrtidstillägg till statens tjänstemän i allmänhet, utan man endast afsåge att bereda de lägst aflönade bland statstjenarne ett tillfälligt understöd, syntes skäl icke vara för handen att meddela dess mera detaljerade bestämmelser, utan fastmera att låta alla tjänstemän och betjente inom en fastställd lönegräns vederfaras lika förmåner.

Följande grunder borde uppställas för medgifvandet af dyrtidstillägg, nemligen:

att, der aflöningen utgjordes endast af penningar, dyrtidstillägget skulle utgå med 20 procent af densamma;

att, der åter aflöningen bestode dels af penningar och dels af bostads- eller boställsförmån in natura, vare sig denna vore i stat beräknad till visst belopp eller icke, dyrtidstillägget skulle utgå med 10 procent af det kontanta aflöningsbeloppet;

att dyrtidstillägg skulle beräknas å lön, tjänstgöringspenningar, ålders- tillägg, kontant bostads- eller inqvarteringsersättning och arfvode samt tillfällig löneförbättring, men icke å missräkningspenningar samt skrifvare- arfvode;

att, om tjänsteinnehafvare hade mera än en tjänst, summan af hans aflöningsförmåner vid de särskilda tjänsterna skulle läggas till grund för

beräkningen, huruvida och till hvilket belopp dyrtidstillägg borde tillkomma honom;

att dyrtidstillägg icke skulle tillkomma tjensteinnehafvare till högre belopp, än att hans till grund för beräkningen liggande aflöningsförmåner, inberäknadt värdet af bostad eller boställe, der sådant vore i stat angifvet, jemte dyrtidstillägget uppginge till 3,600 kronor;

att dyrtidstillägget skulle anses tillhöra lönen; samt

att äfven amanuenser med fast arfvode skulle erhålla dyrtidstillägg.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för justitieombudsmannens ofvanberörda hemställan samt herr P. Waldenströms motion, tillåter sig utskottet hänvisa till sjelfva de ifrågavarande framställningarna.

För bedömandet af Kongl. Maj:ts föreliggande framställning är först att tillse, huruvida en höjning af lefnadskostnaderna i allmänhet kan anses hafva inträdt efter den lönereglering, som för flertalet af statens civila och militära tjenstemän och betjente egde rum i medlet och slutet af 1870-talet och början af 1880-talet. Dervid har utskottet funnit, att prisen å en del lifsförnödenheter såsom råg- och hvetemjöl, mjölk, socker och kaffe fallit och att någon afsevärdare förhöjning å öfriga mera oundgängliga lifsmedel, såsom kött, fläsk, potatis, smör och ägg, ej skett. Prisen å samtliga förenämnda lifsmedel, med undantag af kaffe och socker, äro emellertid beräknade för det fall, att fråga är om uppköp från säljare i första hand, och kunna derfor ej tillmätas afgörande betydelse för dem, hvilka äro hänvisade att anlita mellanhänder. Derjemte har utskottet funnit, att en prisstegring inträdt å tjenstefolkslöner, liksom öfver hufvud å allt arbete, å bostadshyror, särskildt i Stockholm och de norrlandska städerna, samt å kol och ved. Att rätt angifva stegringens storlek är emellertid svårt. Den statistiska utredning, som bifogats den af tjenstemän vid statsdepartementen och de centrala embetsverken m. fl. gjorda framställning om dyrtidstillägg, visar en stegring af lefnadskostnaderna i Stockholm sedan 1879 med omkring 25 procent. Kongl. Maj:t synes hafva uppskattat stegringen till 20 procent, och Stockholms stadsfullmäktige torde, då frågan om beviljande af dyrtidstillägg åt stadens tjenstemän i slutet af nästlidna år var föremål för behandling hos fullmäktige, hafva ansett densamma i hufvudstaden uppgå till omkring 15

procent. För egen del kan utskottet, i brist på tillförlitlig utredning rörande alla på förevarande fråga inverkan omständigheter, ej uttala någon bestämd åsigt om stegringens storlek. Att den siffra, Kongl. Maj:t angifvit för betecknande af lefnadskostnadernas höjning, är för hög, och att stegringen i landsorten i allmänhet är mindre än i hufvudstaden, läser emellertid enligt utskottets förmenande vara otvifvelaktigt.

Innan utskottet går att yttra sig öfver, huruvida den inträdda stegringen lämpligen bör, på sätt Kongl. Maj:t ifrågasatt, föranleda beviljande af dyrtidstillägg åt statens tjenare, har utskottet, utöfver den anmärkning mot Kongl. Maj:ts förslag i fråga om procentsatsen af dyrtidstillägget, som framgår af utskottets nyss uttalade åsigt härutinnan, ansett sig böra framställa de hufvudsakliga erinringar, utskottet har att göra mot de utaf Kongl. Maj:t för medgifvandet af dyrtidstillägget i öfrigt föreslagna grunder.

Kongl. Maj:t har i sådant hänseende föreslagit, bland annat, att dyrtidstillägg skulle tillkomma, förutom tjensteinnehafvare med aflöning, som bestämts genom af Kongl. Maj:t och Riksdagen fastställd stat, jemväl amanuenser med fast arfvode, hvarmed, enligt hvad de till grund för Kongl. Maj:ts anslagsbegäran liggande uträkningar synas utvisa, torde hafva afsetts de inom statsdepartementen och vissa embetsverk tills vidare eller för viss tid antagna amanuenser och dermed jemförliga mera tillfälliga befattningshafvande hos andra statsmyndigheter, exempelvis de vid länsstyrelserna anställda extra biträden. För beredandet af arfvoden åt dessa senare finnes under rubriken landsstaterna i länen uppfördt ett särskildt reservationsanslag, hvilket är staldt till Kongl. Maj:ts disposition och hvarifrån Kongl. Maj:t för ändamålet dels anvisat åt de olika länsstyrelserna vissa belopp, att tills vidare årligen utgå, och dels derutöfver för hvarje år åt länsstyrelser, som derom göra framställning, beviljar medel i mån af behof så långt anslaget räcker. Då beloppen af de till extra biträdena utgående arfvoden med vissa af Kongl. Maj:t gjorda inskränkningar bestämmas af länsstyrelserna inom de dem anvisade anslagen, synes det ej lämpligt, att Riksdagen under form af dyrtidstillägg beviljar medel för att användas till höjande af arfvoden, hvilka till äfventyrs redan af vederbörande länsstyrelse med afseende å den inträdda prisstegringen höjts till belopp, som länsstyrelsen anser till fyllest, utan håller utskottet före, att, i händelse grundade anspråk af länsstyrelserna på förhöjningar i utgående anslagsbeloppen ej kunna från sagda reservationsanslag beredas, framställning om detta anslags ökning, på sätt förut under liknande förhållanden egt rum, bör hos Riksdagen göras. Enahanda erinringar kunna riktas mot förslaget om beviljande af dyrtidstillägg åt sådana amanuenser, hvarom nu är fråga. Vid fastställandet af stater för de olika verken har Riks-

dagen i allmänhet å staten uppfört ett gemensamt anslag till arfvoden åt amanuenser, till vikariatsersättning, renskrifning m. m., hvilket anslag för ändamålet stälts till förfogande af vederbörande embetsverk, som fördenskull är obetaget att, blott anslaget ej öfverskrides, förordna ett större eller mindre antal amanuenser äfvensom bestämma arfvodenas belopp, hvilka därför ej blott hos olika embetsverk, utan jemväl inom samma verk äro mycket vexlande; och har utskottet sig bekant, att flera embetsverk med bifall till derom gjorda framställningar för innevarande år höjt arfvodena åt sina amanuenser.

En annan anmärkning mot Kongl. Maj:ts förslag föranledes deraf, att enligt detsamma rätten till dyrtidstillägg begränsats till tjensteinnehafvare med en aflöning understigande 3,600 kronor. Utom det att utskottet håller före, att de högre aflönade, i allmänhet äldre tjenstemännen, hvilka oftast bildat familj och på grund deraf måste vidkännas drygare utgifter än de lägre aflönade, i ungefär lika hög grad som de senare beröras af stegrade lefnadskostnader, skulle genom ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag i förevarande del en förryckning i de en gång fastställda lönestaterna uppkomma derigenom, att tjenstemän, hvilka af Kongl. Maj:t och Riksdagen ansetts med afseende på tjensternas olika vigt och beskaffenhet eller med hänsyn till de dermed förenade göromålens större eller mindre mängd böra hänföras till olika grader eller löneklasser, skulle komma att uppbära lika aflöning. Så skulle, vid beräkandet af dyrtidstillägget efter den af Kongl. Maj:t föreslagna procentsats, blifva förhållandet exempelvis med registrator i medicinalstyrelsen med en aflöning af 3,200 kronor och notarie eller kassör derstädes med 3,000 kronor, med byråingeniör i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med 3,500 kronor och registrator eller revisor i samma styrelse med 3,000 kronor, med direktörer vid fångvårdsstaten med 3,500 och 3,000 kronor, med postmästare af andra och tredje klass med respektive 3,600 och 3,000 kronor, med postkontrollörer med 3,600 och 3,000 kronor, med tullförvaltare med 3,500 och 3,000 kronor, med tullkontrollörer med 3,500 och 3,000 kronor, samtliga dessa tjenstemäns aflöningar upptagna utan inräknande af ålderstillägg, samt med jägmästare med aflöningar efter första ålderstilläggets intjenande å respektive 3,475, 3,275 och 3,075 kronor.

Föranleder emellertid förslaget oegentligheter derigenom, att enligt detsamma rätten till dyrtidstillägg begränsats till tjensteinnehafvare med aflöning, understigande 3,600 kronor, kunna å andra sidan äfven göras erinringar mot detsamma såsom för vidtomfattande i så måtto, att det

afser alla tjänsteinnehafvare inom nämnda aflöningsgräns och således jemväl ej mindre tjänstemän och betjente inom sådana verk, som på senare tiden reglerats enligt grunder, afvikande från dem, som i allmänhet faststalts vid de äldre löneregleringarne, än äfven åtskilliga statstjenare, såsom aktuarier i hofrätterna, landbruksingenjörer, förste landtmätare, länsveterinärer m. fl., hvilka, utöfver sin ordinarie aflöning, å tjensten hafva afsevärda extra inkomster, men emellertid, vid det förhållande att för afgörande, huruvida dyrtidstillägg borde ifrågakomma, hänsyn finge tagas endast till de ordinarie inkomsterna, skulle i afseende å rätt till dyrtidstillägg komma i samma kategori som de tjänstemän, med hvilkas tjänster följde lika ordinarie, men deremot inga extra inkomster. Äfven i det hänseendet är förslaget för vidtomfattande, att det inom den angifna gränsen medgifver dyrtidstilläggs beräknande å hvarje tillfällig löneförbättring, oberoende af när denna tillkommit, ty härigenom skulle tjänstemän och betjente, åt hvilka under senaste åren beviljats en tillfällig löneförbättring, jemväl å denna få räkna sig dyrtidstillägg till godo.

Dessa äro de hufvudsakliga anmärkningar, utskottet haft att göra mot de föreslagna grunderna för dyrtidstilläggs medgifvande; och torde af utskottets ofvan uttalade åsigt, särskildt i fråga om den för dyrtidstilläggs beviljande föreslagna aflöningsgränsen, följa, att utskottet ej kan föreslå sådana jemkningar i förslaget, att detsamma skulle kunna af utskottet till antagande förordas.

Den inträdda prisstegringen är i öfrigt ej så stor och har ej heller fortvarit så lång tid, att tillräcklig anledning synes föreligga för staten att för sina tjenare nu genom dyrtidstilläggs beviljande tråda hjälpande emellan, i synnerhet som nu gällande aflöningar gifvetvis bestämts med tillbörlig hänsyn till tillfälliga, vexlande prisförhållanden. Om deremot prisstegringen är beroende på en i följd af många samverkande omständigheter uppkommen höjning af den allmänna prisnivån, anser utskottet lämpligare, att, derest Kongl. Maj:t, efter förutgången utredning, skulle finna vissa statens tjenare, eller vissa grupper af statstjenare, hvilkas aflöningar bestämts enligt äldre stater eller enligt stater, uppgjorda enligt samma grunder, som följts vid de äldre staternas fastställande, vara i behof af någon förbättring i aflöningsvilkoren, en revision af dessa statstjenares aflöningsförhållanden verkställes. Härigenom vinnes jemväl den fördel, att Riksdagen komme i tillfälle att, der löneförbättring ifrågasättes, taga under ompröfning, om och till hvilket belopp sådan kan anses vara af förhållandena i hvarje särskildt fall betingad.

Beviljandet af ett dyrtidstillägg kan dessutom skapa svårigheter vid

pröfning af frågan om löneroglering för de stater, rörande hvilka utredning för sådant ändamål nu pågår.

Beträffande derefter dels justitieombudsmannens framställning om dyrtidstillägg åt vaktmästaren vid ombudsmansexpeditionen och dels herr Waldenströms ofvanomförmälda motion får utskottet åberopa hvad utskottet andragit vid behandlingen af Kongl. Maj:ts förberörda framställning.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet,

a) att hvad Kongl. Maj:t för beredande af dyrtidstillägg åt en del tjänstemän och betjente föreslagit:

i punkt	12	under andra	hufvudtiteln,	
» »	12	» tredje	»	
» »	38	» fjerde	»	
» punkterna 23 och 24		» femte	»	
» punkt	54	» sjette	»	
» »	25	» sjunde	»	, samt
» »	126	» åttonde	»	

icke må af Riksdagen bifallas;

b) att justitieombudsmannens ofvan omförmälda framställning icke heller må vinna Riksdagens bifall; och

c) att herr Waldenströms ofvannämnda motion må anses vara, vid bifall till mom. a) här ofvan, besvarad.

Stockholm den 20 mars 1900.

På statsutskottets vägnar:

CHR. LUNDEBERG.

Reservation

af herr *S. G. von Friesen*.